

Waarnemingen

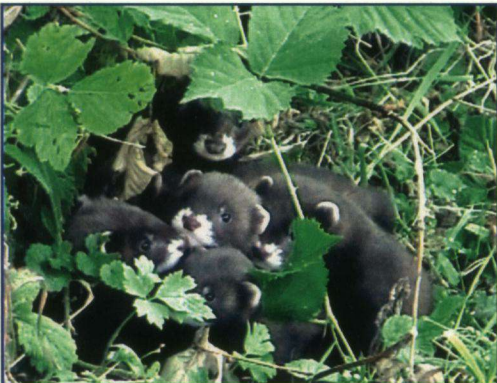
Rosse vleermuis in kachel

Op 20 december 2005 werd ik opgeroepen over een levende vleermuis die bij mensen thuis in de kachel was gevonden. Bij aankomst vond ik het diertje levenloos hangend aan de binnenkant van de kacheldeur, die niet open was geweest sinds de vondst van het diertje door de bewoners. Het bleek om een rosse vleermuis *Nyctalus noctula* te gaan, een uitzonderlijke vondst 's winters in Vlaanderen. Van de rosse vleermuis nemen we aan dat ze vooral in groepen in boomholten overwinteren, maar wintervondsten - ook op andere plaatsen - blijven zeer schaars. Opvallend hier was toch de locatie: een woonhuis in een nieuwbouwwijk midden in de polders, zowat de meest boomloze streek in Vlaanderen. Bij de aangrenzende houthandel was kort voordien nog een grote lading verzaagd hout uit Noord-Italië geleverd, wat de mogelijkheid openlaat dat de rosse vleermuis die in de kachel gevonden werd, eigenlijk een Italiaans dier betreft. Om op die vraag ooit een antwoord te kunnen krijgen, werd een stukje weefsel uit de vlieghuid in een oplossing van alcohol bewaard en aan Alterra overgemaakt voor toekomstig onderzoek. Wordt dus misschien vervolgd...

Bob Vandendriessche

Bunzingen gesnapt

In september 2005 komt de heer E.J. Böhm tijdens een wandeling door De Vennebulten een groepje van vijf spelende bunzingen tegen. De Vennebulten

liggen in de Achterhoek, ongeveer een km ten zuiden van Harreveld (gemeente Aalten). Voor de kenners is de bunzing geen zeldzaamheid, maar het is fascinerend om ze zo overdag bezig te zien. Gelukkig had hij zijn camera bij zich, zodat we ervan kunnen meegenieten.

redactie

Bosspitsmuis eet hagedis

In de zomer van 2005 waren wij in de Marquenterre, het natuurpark in de baai van de Somme, getuige

van een bijzonder schouwspel: een spitsmuis - wij vermoeden sterk dat het hier om een bosspitsmuis ging - had er een levendbarende hagedis gevangen en sleepte met veel gedruis het fel kronkelende dier mee naar een schuilplaats in de berm, vlakbij schuilhut nummer vier. Het boek 'Zoogdieren in Vlaanderen' vermeldt wel amfibieën maar geen reptielen op het menu van de bosspitsmuis. Van mensen uit Hertsberge hoorden wij al eerder verhalen over bosmuizen die actief hagedissen van onder hun winterverblijf onder een houtstapel uitgroeven en opaten. Mochten er mensen zijn die ooit een gelijkaardige waarneming deden, dan horen we dat graag.

Luc Van Paemel

Nestje tweekleurige bosspitsmuizen

In de zomer van 2004 had ik het geluk in korte flitsen de ontwikkeling van een nestje bosspitsmuizen te kunnen vastleggen. Het nest bevond zich in een insectentuin in Veghel, een 'wilde' tuin. Hij bestaat uit een mozaïek van perkjes, bloedperken, zandhopen en muurtjes, die speciaal ingezaaid en beheerd worden ten behoeve van solitaire bijen en wespen.

Opvallend is dat geen enkele keer dat in het nest gekeken werd - telkens voor een snapshot van niet meer dan enkele seconden - de moeder aanwezig was of dat ik haar zelfs maar heb zien wegschieten. Kennelijk was ze voortdurend op voedseljacht of wist ze zich vliegensvlug te verschuilen op het moment dat het boomstammetje, waaronder het nest zat, werd opgetild. De mogelijkheid om te ontsnappen was er wel, want onder het nest er bleek een ondergrondse holte of gang te liggen. Alle keren dat ik gekeken heb, lagen de jongen op een lekker warm hoopje bijeen. Telkens werd het nestje goed dichtgemaakt en werd er de boomstam weer voorzichtig overheen gelegd.

15 juni

Tot mijn grote verrassing vind ik onder een rot-tend stukje boomstam een bolvormig bladnestje, met daarin een vijftal pasgeboren spitsmuizen. Of het huis- of bosspitsmuizen zijn, is nog niet te zien. De lengte van deze naakte roze boontjes schat ik op 10-12 mm, exclusief het staartje. De moeder is niet aanwezig, maar de jongen zijn lekker warm. Ze kunnen hooguit een paar dagen oud zijn.

19 juni

Een snelle blik in het spitsmuizennest: de jongen zijn er nog alle vijf en zijn in drie dagen tijd enorm gegroeid, ze zijn wel twee keer zo groot geworden! De ogen zijn nog gesloten en over de ruggen is een grijze, donzige zweem zichtbaar.

26 juni

Tot mijn frustratie een week lang geen tijd gehad om in het spitsmuizennest te kijken. In zeven dagen zijn onvoorstelbaar hard gegroeid! Ze zijn al bijna zo groot als een volwassen dier en nu is duidelijk het bruine zadel te zien: het zijn bosspitsmuizen. Ik had hier, zo vlak bij een woonwijk, eerder huis-spitsmuizen verwacht. Er zit een lichtbruine zoom tussen de donkere rug- en de lichte buikvacht. Het nest telt nog maar vier jongen. Hoe kan er een uit het nest verdwenen zijn? Gestorven en door zijn moeder en nestgenoten opgegeten? Of weggesleept? De ogen zijn nog steeds niet open; het oogbolletje is door een dun, grijs vliesje bedekt. Het is dus niet aannemelijk dat ze al mee op voedseltocht zijn geweest en er één door een uil van de grond is geplukt.

27 juni

De demarcatielijn tussen zadel en buikvacht lijkt scherper te worden, ik begin te twifelen of het geen tweekleurige bosspitsmuizen zijn. Het grijze vliesje over de ogen wordt transparanter en op de plaats van het bovenste ooglid is een richeltje te zien. Op de flanken zijn de bekende spitsmuizenklieren al te zien in de vorm van een donker vlekje.

30 juni

De spitsmuizen zijn nu zo beweeglijk, dat het niet meer lukt om ze alle vier bijeen op mijn hand te houden. Ze zijn watervlug, rennen alle kanten op en verdwijnen in een holte die ik nu onder het nest kan voelen. Verschool de moeder zich hierin misschien vliegensvlug wanneer ik eerder de boomstronk optilde? Eén jong is minder vitaal; dat kan ik pakken en zie dat zijn ogen nog altijd niet open zijn. Ook de oorschelpen zijn nog verkleefd. Bij de andere moeten de ogen ondertussen open zijn, gezien hun alertheid en snelheid. Ik kan dat niet goed controleren zonder ze te moeten grijpen, vast te houden en ze daarmee flink wat stress te bezorgen. Dat kan voor spitsmuizen snel dodelijk zijn en dat risico wil ik niet nemen.

2 juli

Het minder vitale jong is dood, maar ligt nog warm in het nest. De andere zijn nu zo vlug geworden, dat het onmogelijk is ze te pakken. Ze verdwijnen in een flits in de holte of gang onder het nest.

Het dode jong leg ik in een aparte holte onder het stukje boomstam, naast het nest. De demarcatielijn tussen rug en buikvacht is scherper geworden, de lichtbruine zoom is vervaagd. Toch tweekleurige spitsmuizen? Ik ben nog niet helemaal overtuigd.

3 juli

Bij het oplichten van het stukje boomstam schieten de spitsmuizen de onderliggende gang in. De dode spitsmuis is door zijn moeder of zijn nestgenoten terug in het nest gesleept en is door hen warm gehouden! Minstens een etmaal lang!

Het dode jong is ongeveer zo groot als een volwassen dier. Ik neem het mee om op te meten. Het weegt 6 gram, de kopromplengte bedraagt 62 mm, de staartlengte 33 en de achtervoetlengte 12,3 mm. Het uitgeprepareerde onderkaakje verschaft

tenslotte zekerheid over de soort: het is een tweekleurige spitsmuis *Sorex coronatus*.

4 juli

Het bladnestje is leeg; de nestholte koud. Het spitsmuizenest is definitief verlaten.

De ontwikkeling van onbehaard, roze en hulpeloos boontje tot vliegensvlugge spitsmuis met een glanzend fluwelen vachtje heeft maar ongeveer 3 weken geduurd. Je moet het gezien hebben om het te geloven.

Annemarie van Diepenbeek

foto's: Pieter van Breugel & Annemarie van Diepenbeek

Haar van eikelmuis in uitwerpsel steenmarter

Op 14 maart 2006 vond Niels Ryckeboer een 'bijzondere marterkak' op een brugje over een beek nabij de Processieweg (Lubbeek, Vlaams-Brabant). De uitwerpselen hadden niet zo een duidelijk afgeleijnde vorm doordat er vrij grote plukjes pluishaar in zaten. Ook op enkele brugjes in de buurt lagen uitwerpselen die waarschijnlijk van een marter afkomstig waren. Omdat er een vermoeden was dat de plukjes haar toebehoorden aan de staart van een eikelmuis, werden ze gefotografeerd en vervolgens aan de Zoogdierenwerkgroep bezorgd voor determinatie. Alle West-Europese zoogdieren kun je namelijk tot op de soort determineren op basis van de haardeterminatieatlas van Teerink (Teerink, B.J. 1991. *Hair of West-European Mammals*. Cambridge University Press, Cambridge, New York). Hier zit wel een beperking aan: je hebt dekharen van de

rug nodig. De haren in de marterkak waren korte grijze haartjes met een wit uiteinde, en ertussen zaten langere volledig witte haren. Dit waren zeker geen rugharen van eikelmuis *Eliomys quercinus*, want die zijn grijs tot bruin. Het bekijken ervan onder de microscoop leverde daarom niet meer duidelijkheid op. Gelukkig hadden we nog een dode eikelmuis in de diepvriezer. Een vergelijking hiermee bevestigde het vermoeden: de haren waren wel degelijk van eikelmuis, niet van de staart, maar van de buikzijde of onderzijde van de poten. Mogelijk werd dit dier-tje in zijn winterslaap onaangenaam verrast...

Vermoedelijk komt de eikelmuis dus nog in die omgeving voor. Enkele jaren geleden werd er in een tuin in de buurt een dood exemplaar gevonden. Alle signalen die we uit het veld krijgen, wijzen er echter op dat de eikelmuis sterk achteruitgaat in gans Vlaanderen. Om meer duidelijkheid te krijgen over de status van deze prachtige slaapmuis en om beschermingsmaatregelen te kunnen nemen, startte de Zoogdierenwerkgroep in 2006 een grootschalig project in samenwerking met verschillende Vlaamse provincies, Regionale Landschappen en een aantal Nederlandse organisaties. Naast verspreidingsonderzoek willen we ook inventarisatiemethodes uittesten. Daarvoor is alle hulp overigens welkom: wil je nestkasten, haarvallen of vallen helpen controleren, interviews afnemen, oude of recente waarnemingen doorgeven, laat ons iets weten! Voor meer informatie: www.zoogdierenwerkgroep.be
* ga naar soorten en projecten.

Goedele Verbeylen